

En nära turbulens

Styresmannens tal vid högtidsdagen den 11 november 2015

av Mikael Odenberg

NÄR KUNGL KRIGSVETENSKAPSAKADEMIEN för ett år sedan samlades till sin 218:e högtidssammankomst gjorde jag en återblick. Jag konstaterade då att ingen – ytterligare ett år tidigare – hade kunnat ana att Ryssland snart skulle välja att bryta mot folkrätten, FN-stadgan och ingångna mellanstatliga avtal och kränka ett fredligt grannlands territoriella integritet och politiska oberoende.

Men så skedde. Krim-halvön bröts loss från Ukraina och införlivades med Ryssland. Därtill gick Ryssland vidare och hotade också östra Ukraina. Sedan dess har vi levt med ett lågintensivt krig som utspelar sig inte mer än 180 mil från Börssalen i Stockholm.

Det ligger en stor, tillvänjningens fara i detta. Det lågintensiva kriget blir i människors och politikernas medvetande till ett normaltillstånd. Men det kan och får aldrig uppfattas som ett normaltillstånd när en stormakt med sitt agerande i grunden rubbar hela den europeiska säkerhetsordningen. På den punkten har regeringen i allmänhet och försvarsministern i synnerhet varit mycket tydliga.

Det är bra – och det är viktigt. Vladimir Putin kommer att gå precis så långt som han tillåts att gå. Därför är det avgörande viktigt att EU tillsammans med USA uppträder enat och gemensamt.

När nu ytterligare ett år har gått – och vi skriver Akademiens 219:e högtidsdag – kan vi konstatera att omvärldsförändringarna sannerligen inte gjort halt.

Många länder – inte minst USA – har anledning att betänka att en krigsplan har ett väldigt begränsat värde om man inte också har en plan för fred. Kriget i Syrien har vidgats, intensifierats och spritts till Irak. IS har inträtt på scenen. Libyen har fallit samman som fungerande statsbildning. Oroligheterna blossar återigen upp i Afghanistan.

En stor del av Mellersta Östern står idag i brand och flyktingströmmarna når nu nivåer som de europeiska länderna uppenbarligen inte mäktar med att hantera.

När Ryssland åter söker markera sin stormaktsroll genom att intervensera i Syrien har många iakttagare noterat att det snarare är Bashar al-Assads fiender än IS som utgör den främsta måltavlan för de ryska flygangreppen.

Ryssland har egna intressen att försvara i området, bl a sin enda flottbas i Medelhavet. Och jag ska inte dra några långtgående växlar på detta men låt mig uttrycka saken på följande vis; Jag är inte övertygad om att Kreml ser det som ett stort problem om ryska krigshandlingar i Syrien adderar till ökade flyktingströmmar som bidrar till problem i Europa och ökad splittring mellan EU:s medlemsstater.

Den kaotiska situationen i Mellersta Östern har också andra implikationer. Det sekulära Turkiets utveckling mot ökad demokrati och medlemskap i EU har avstannat. President Erdogan har öppnat en krigisk front mot PKK, som endast hjälpligt förmår dölja agendan att vilja genomdriva grundlagsförändringar som säkrar hans egen maktställning. Risken är nu överhängande att de maktanspråken kommer att underlättas av ett EU som är beroende av Turkiets stöd för att dämpa de ökade flyktingströmmarna mot Europa.

Också i vårt närområde har spänningarna tilltagit. Utöver undervattenskränkningar av okänt ursprung har vi fått uppleva ett mer aggressivt uppträdande av ryska styrkor till havs och i luften.

Dessa provokationer må vara motiverade av ett ryskt behov att ånyo manifesteras stormaktens suveräna ställning men de är samtidigt djupt problematiska och kontraproduktiva. De försämrar det säkerhetspolitiska klimatet i Östersjö-området och bidrar till att Nato vidtar just de dispositioner som Ryssland säger sig vilja undvika.

I den miljön har Sverige att upprätthålla en försvarsförmåga som medger att vi kan bidra till säkerhet och stabilitet i vårt närområde. Idag är det så och så med den saken.

Jag har ofta framhållit att den svenska försvarsmakten har förband som håller en mycket hög klass. Men vår numerär är för liten, uthålligheten alltför begränsad och förmågebredden otillräcklig. Därför befinner vi oss idag i en situation där vi inte har fullt tillräckliga möjligheter att hävda vår territoriella integritet. Det minskar i sin tur våra möjligheter att spela den stabiliserande roll i Östersjöområdet, som detta inlandshavs största strandstat rimligen har ett ansvar för att fylla.

Mot den här bakgrunden är det positivt att en fyrpartiuppställning kunnat träffas om

försvaret och försvarsekonomin. En totalförsvarsplanering har återupptagits och fokus riktas också mot vår förmåga att motstå olika former av subversiv verksamhet – det vi förr kallade psykologiskt försvar. Men vi ska inte göra oss några illusioner, mycket slängdes ut med badvattnet och det är en mycket lång återtagandesträcka som vi har framför oss innan fullt nöjaktiga försvarsförmågor har kunnat återskapas.

Vårt land har lämnat alliansfriheten bakom sig. Det gjorde vi med inträdet i den politiska union som kallas EU. Frågan är nu om vi också borde ingå i den politiska allians med vittgående militärt samarbete som omfattar snart sagt hela Europa – Nato – och som är den enda effektiva krishanterare som finns och som har global räckvidd.

Den svenska opinionen i den frågan har förskjutits successivt, närmast illustrerat av hur två tidigare starkt Nato-skeptiska partier – Centern och Kristdemokraterna – bytt fot. Inom socialdemokratin finns alltså ett djupt rotat och traditionellt motstånd mot tanken. I allt högre grad kommer inställningen till Nato också att bli en generationsfråga. Många i den äldre generationen har levt större delen av sitt liv i en bipolär värld och präglats av 1970-talets säkerhetspolitiska liturgi.

Samtidigt har Sverige skrivit under solidaritetsförklaringen i artikel 42.7 i Lissabonfördraget. Den förpliktar oss att stödja EU-stater som utsätts för väpnat angrepp med *alla till buds stående medel*. Därtill har Sveriges riksdag lagt en nationell solidaritetsförklaring. Den innebär att vi inte kommer att förhålla oss passiva om ett angrepp skulle drabba ett annat medlemsland eller nordiskt land och att vi dessutom förväntar oss att dessa länder agerar på samma sätt om Sverige drabbas.

Sverige kommer så småningom att bli medlem i Nato. Det kommer att ta ytterligare ett

antal år men det kommer att ske. Det följer nämligen som den obevekliga konsekvensen av vårt grundläggande val att Sverige ska söka sin säkerhet tillsammans med andra.

Dagens lätt upphetsade Natodebatt främjar dock inte denna utveckling. Det känns inte särskilt seriöst när politiker som under åtta år aktivt har sökt lägga locket på all debatt om ett svenskt Natointräde nu plötsligt kräver en omedelbar sådan.

Låt oss i stället notera att Alliansregeringen fördjupade samarbetet med Nato och att den nuvarande regeringen har fördjupat det ytterligare. Sverige är idag en betydligt mer lojal Natospelare än flertalet av orga-

nisationens medlemsländer – låt vara utan att vi omfattas av de ömsesidiga försvarsförpliktelserna.

När regeringen nu fördjupar det militära samarbetet med Finland borde ett mer konstruktivt förhållningssätt i frågan vara att Sverige och Finland tillsammans värderar de fördelar och nackdelar som följer av ett inträde i Atlantpakten. Denna viktiga fråga kan därmed ges den seriositet och dignitet som den förtjänar.

Författaren är generaldirektör, f d försvarsminister och KKrVA:s Styresman